

JAN KŘIPAČ / 19. 10. 2021

Jindřich Brichta: Karel Degl, můj vzorný učitel

V pozůstalosti Jindřicha Brichty, která je uložena v Národním filmovém archivu, se nachází rukopis textu z prosince 1956. Jedná se o vzpomínku na Karla Degla, filmového podnikatele, kameramana, režiséra a také Brichtova blízkého spolupracovníka a mentora. Brichta ji napsal pět let po Deglově smrti a zahrnul do ní také několik cenných údajů o české filmové kultuře desátých let minulého století.

Osmnáctý srpen čtvrtého a posledního roku první světové války byl mezníkem v mé životní kariéře. Datum si pamatuji přesně, neboť za života Františka Josefa I. býval v ten den tzv. Kaiserferst. V roce osmnáctém toho dne jsem nastupoval jako bezplatný elév u firmy Lucernafilm. A tím dnem bylo definitivně rozhodnuto i o mé další životní činnosti. Místo projektování a staveb železnic, mostů a tunelů, na které jsem se připravoval slovem, písmem i rýsováním, nastoupil jsem dráhu filmového pracovníka, jejíž první nesmělé krůčky i brzký odvážný rozběh vedl zesnulý Karel Degl, můj první a nejlepší filmový učitel. Ale můj přístup k filmu byl staršího data.

S Karlem Deglem jsem se seznámil již v roce 1917 u příležitosti exkurse do novostavby chrámu sv. Víta. Představil jsem tehdy Karla Degla – „dirigenta výroby“ Lucernafilmu – staviteli dómu arch. Kamilu Hilbertovi a dojednal s ním filmování velechrámu. Degl pak ochotně přijal moji nabídku, že mu budu při natáčení tohoto „přírodního snímku“ dělat pomocníka. A to byl můj start ve filmové práci. Tři týdny jsem prožil s Deglem od rána do západu slunce na střeších, věžích a v triforiích chrámu, a poněvadž při častém „čekání na sluníčko“ bylo dost času k hovorům, a mezi střechemi nad Prahou se velmi hezky vypravuje i poslouchá, jak již Jan Neruda zjistil, utekly ty tři týdny, nevím ani jak, a když jsme naposled snášeli Gaumontku s příslušenstvím po točitém, třístupňovém schodišti hlavní chrámové věže a končilo filmování, věděl Degl mnoho věcí z mého vyprávění a já měl absolvovaný „první semestr“ praktického

kameramanství. Říkám to dnes, po čtyřiceti letech s pocitem hluboké vděčnosti, kterou bych chtěl projevit alespoň tímto článkem.

Nalézti učitele filmové techniky (i ostatních tajů filmu) nebylo v dobách mého filmového dětství tak snadné. Vždyť tehdejší u nás dostupná literatura sestávala z jedné knížečky (Jar. Petrák – Jan Srp: Kinematografie, Praha 1914) a z několika článků ve „Fotografickém obzoru“, „Vynálezech“ a „Epoše“ a konečně z několika chudičkových čísel dvou odborných časopisů převážně reklamního obsahu, které se však nedožily ani dokončení ročníku. Filmaři – znal jsem některé „od vidění“ – dívali se na své řemeslo tak trochu jako na něco mezi alchymíí a černokněžnictvím a nebyli ochotni prozradit nic ze svých poměrně skromných zkušeností. V roce osmnáctém existovaly sice v Praze tři tzv. kinoškoly, které však se školením, zejména technickým, měly velmi málo společného a jejich historie patří k veselým, či spíše smutným kapitolám české filmové minulosti. Jedině Degl a výrobná, jejímž byl společníkem – Lucernafilm –, byl tak seriosní, že odolal svůdné poptávce a nezřídil kinoškolu. Tím více péče však věnoval školení svého jediného žáka.

Jindřich Brichte:

Karel Degl, můj vzorný učitel.

Osmnáctý srpen čtvrtého a posledního roka první světové války byl sezónkou v mé životní kariéře. Datum si pamatuji přesně, neboť se života F.J.I. býval v ten den t. sv. Kaiserfest. V roce osmnáctého toho dne jsem nastupoval jako bezplatný slův u firmy Lucerna-film. A tím dnem bylo definitivně rozhodnuto i o mé další životní činnosti. Místní projektování a stavění železnic mostů a tunelů, na které jsem se připravoval sloves, písemně i řečování, nastupoval jsem dráha filmového pracovníka, jejíž první nesmělé krůčky i brzký odvádný rozběh vedl zesnulý Karel Degl, můj první a nejlepší filmový učitel. Ale můj přístup k filmu byl staršího data.

S Karlem Deglem jsem se seznámil již v roce 1917 u příležitosti Ausu-organizačního exkurze do novostavby chrámu sv. Víta. Představil jsem tehdy Karla Degla - širigenta výroby "Lucerna-filmu" - staviteli dómu Arch. Kamilu Hilbertovi a dojednal s ním filmování velochrámu. Degl pak ochotně přijal moji nabídku, že mu budu při osázení tohoto "přírodního snímku" sloužit pomocníkem. A to byl můj start ve filmové práci. Tři týdny jsem prožil s Deglem od rána do západu slunce na střeších, věžích a triforiích chrámu a poněvadž při častém "šekání na sluníčko", bylo dost času k hovoru, a mezi střešemi, nad Prahou se velmi hezky vyprávěje i poslouchá, jak již Jan Šerada zjistil, utekly ty tři týdny, navíc ani jak a když jsem naposledy umělecký komentář a příslušenství po točité, třístupňové schodišti hlavní chrámové věže, a končile filmování, věděl Degl mnoho věcí z mého vyprávění a já měl absolvovaný "první praktický ročník" praktického kameramanskví. Říkám to dnes, po čtyřiceti letech a počítám vědomostí, kterou bych chtěl projevit alespoň tímto článkem.

Naléztí učitele filmové techniky /i ostatních též filmů/ nebylo v dobách mého filmového dětství tak snadné. Vždyť tehdejší, a má dostupná literatura sestávala z jedné knižky /Jar. Petrák - Jan Šrp : Kineematografie, Praha 1914 /, z několika článků ve "Fotografické observaci" "Vynálezech" a "Křepele" a konečně z několika abstraktních omalováných článků dvou odborných časopisů převážně reklamního obsahu, které se však nedostaly ani dokončení ročníku. Filmář - znal jsem některé "od vlnění", dřívější se však trochu na své řemeslo jako na něco mezi alchymii a černoumagií. Tím a nebyli ochotni prozradit nic ze svých posvěcených záležitostí. V roce osmnáctém existovaly sice v Praze tři t. sv. kineškoly, které však se školou, zejména technickou, měly velmi málo společného a jejich historie patří k vesměs, či spíše smatavě kapitola České filmové

Povšechnou konstrukci kamery, kopírky a projektoru jsem znal již dříve z Ernemannova a Pathéova ceníku. Seznámil jsem se s ní také při natáčení sv. Víta i z náhodných setkání s filmaři na pražských ulicích. Uměl jsem fotografovat. Přednášky odposlouchané na technice u profesorů Kruse a Hilbauera daly mi základní vědomosti z fotografické optiky a chemie, velmi užitečné pro budoucího kameramana, který v těch časech to, co natočil, si nejen vyvolával, kopíroval, lepil a promítal a někdy i roznášel do kin, ale vařil i vývojky a připravoval i další lázně mnohem rozmanitější nežli dnes. Ale co bylo platné znát recept na „chemickou modrou“ nebo na sublimátový zesilovač, když film byl a dosud je podstatně rozdílný od fotografie jak v technice přijímací, tak i v dalším zpracování. A tu právě k překonání těchto rozdílů a překážek pomáhaly nejvíce Deglovy zkušenosti. Z „Vynálezů a pokroků“ jsem měl ponětí o rámovém vyvolávání, ale navinutí filmu na rám ve tmě skrývá nemenší nebezpečí pro zdar práce jako natočení mokrého filmu na sušící buben. Tyto „maličkosti“ jsou dnes zdánlivě samozřejmé, ale v dobách, kdy filmař musel bloumat nad problémem, zda negativ (při slepování) škrabat u „hlavy“ nebo u „nohou“, byla každá upřímná rada

velmi cenná. A Degl dovedl vysvětlit a poradit a řekl-li *jak*, doplnil vždy své vysvětlení i *proč*. A v tomto důsledném vysvětlování postupů i jejich příčin a důvodů vidím největší přednost Deglovy pedagogické soustavy.

Od zdánlivých „maličností“ pokračovalo Deglovo učení k dalším stupňům kameramanské práce, k osvětlení, k rámování a kompozici obrazu a scény, na jejímž vytváření se v tehdejších dobách podílel kameraman mnohem více než režisér.

A Deglova škola, podpořená mladistvým nadšením jeho žáka, nesla ovoce. Elév po čtrnáctidenním učení odjížděl do Lanžhota, aby ještě za dohledu svého učitele natočil dlouhý polodokument *O děvčicu* a po návratu zahájil již samostatnou práci na prvním českém filmu historickém *Stavitel chrámu*. A dvacátého osmého října vystoupil na pražských ulicích jako suverénní kameraman-reportér. I když tomuto neobvykle strmému růstu byly v mém případě nápomocny příznivé předpoklady jako předchozí znalosti teoretické a nevšední láska k práci, vděčím za dosažené výsledky zejména Deglově „škole“.

Naše cesty se později rozcházejí, ale na sklonku jeho života a činnosti sešly pak se opět na stejném pracovišti, oba jako pedagogické síly na filmové fakultě AMU. Ačkoli jsem neměl nikdy příležitost poslechnout si některou z přednášek svého bývalého učitele a pozdějšího kolegy v povolání, jsem přesvědčen, že jako mně i svým pozdějším žákům předal vlídně a ochotně vše z velkého zásobníku svých životních zkušeností, což nebývá zvykem všech tvůrčích i jiných filmových pracovníků. Proto věřím, že k vyjádření mé vděčnosti nastíněné tímto článkem po jeho přečtení se připojí všichni jeho bývalí posluchači a projeví ji tichou vzpomínkou. Karel Degl svým životním dílem jako kameraman, podnikatel-průkopník i jako pedagog ji právem zaslouží.